

Adriana Pena

**CHELTUIELILE DE JUDECATĂ
ÎN PROCESUL CIVIL**

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Adriana Pena

**CHELTUIELILE
DE JUDECATĂ
ÎN PROCESUL CIVIL**

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2022-

1. Cheltuieli de judecată. Avocat din oficiu. Reducerea onorariului. Protecția proprietății. Respectarea bunurilor. Dreptul la un recurs efectiv. Interzicerea discriminării. Interzicerea muncii forțate

*Protocolul nr. 1, art. 1
Convenție, art. 13, art. 14*

*Cauza D.D.L. și alții contra României, C-54780/15, 55220/15 și 55226/15,
hotărârea din 25 ianuarie 2022*

Concluzie: Încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1;

Neîncălcarea art. 13 și art. 14 din Convenție

*Satisfacție echitabilă: 5000 Euro pentru fiecare reclamant pentru
prejudiciu moral*

Situația de fapt:

I. Reprezentarea părților civile de către avocați

În 2005, Judecătoria sectorului 2 București a fost sesizată în contextul unui dosar penal sub acuzația de înșelăciune în care cinci persoane fuseseră acuzate că au organizat și promovat o „schemă piramidală” în care, inițial, 6.871 de persoane s-au alăturat ca părți civile.

La 30 octombrie 2007 și 28 martie 2008, instanța a solicitat Baroului București să numească trei avocați care să acorde asistență juridică părților civile. Datorită numărului mare de părți civile, acestea au fost împărțite în trei grupe, fiecare grup trebuind reprezentat de unul dintre avocații desemnați de barou.

Baroul a dat curs cererii formulate de instanță și i-a numit pe cei trei reclamânți în calitate de avocați desemnați de instanță ai părților civile din procesul penal.

La 27 mai 2008, instanța a atribuit fiecărui reclamant sarcina de a reprezenta părțile civile ale unuia dintre cele trei grupuri.

În perioada mai 2008 și octombrie 2014, reclamânții au participat în calitate lor de avocați la patruzeci și șase de ședințe. După cum reiese din

copiile proceselor-verbale de ședință depuse la dosar de părți, reclamantii au formulat mai multe cereri menite să protejeze drepturile clienților lor (...).

Într-o hotărâre din 7 octombrie 2014, instanța a constatat că răspunderea penală a inculpaților era prescrisă și a pus capăt procesului. A hotărât să nu se pronunțe asupra cererilor formulate de părțile civile și a dispus următoarele:

„(...) Onorariile avocaților desemnați de instanță pentru inculpații C.E. și P.M. precum și onorariile avocaților pentru părțile civile vor fi suportate de Ministerul Justiției și vor fi virate în conturile Baroului București pentru avocații A.C. [al doilea reclamant], S.C. [al treilea reclamant] și D.D.L. [primul solicitant]”.

Reclamantii au depus patru înscrisuri intitulate „Referat de plată a taxelor de către Ministerul Justiției” (...).

După cum reiese din lectura proceselor verbale întocmite la 9 și 21 octombrie 2014, valoarea totală a onorariilor calculate a fost de 428.400 lei (adică 97.142 euro EUR) în favoarea primului reclamant, pentru reprezentarea celor 2.856 părți civile.

Procesele-verbale întocmite la 8 octombrie 2014 au indicat onorarii în valoare de 436.200 lei (98.911 euro) în favoarea celui de-al doilea reclamant, pentru reprezentarea celor 2.908 părți civile și onorarii în valoare de 426.450 lei (adică 96.700 euro) în favoarea celui de-al treilea reclamant, pentru reprezentarea celor 2.843 de părți civile.

Aceste trei înscrisuri, care atestă că cei trei reclamantii și-au îndeplinit misiunea de a reprezenta cele 8.607 părți civile contra onorariului în sumă de 150 de lei (adică aproximativ 34 de euro) pentru reprezentarea fiecărei părți civile, poartă ștampila Curții (...).

La 18 și 19 noiembrie 2014, Tribunalul București și Ministerul Finanțelor au declarat recurs împotriva hotărârii din 7 octombrie 2014.

În fața Curții de Apel București, reprezentanții celor două organe judiciare și administrative au solicitat o reducere a onorariilor avocaților validate de instanța de fond, pe motiv că intervenția reclamantilor nu a fost necesară decât dintr-un punct de vedere strict procesual, pentru a asigura rapiditatea procedurii, că apărarea lor comună a profitat, în realitate, tuturor părților civile și că, în orice caz, cererile părților civile nu au fost analizate de judecătorii de fond.

Tribunalul a susținut că suma de 150 lei determinată pentru asigurarea reprezentării din oficiu a fiecărei părți civile, astfel cum este prevăzută de Protocolul încheiat la 1 decembrie 2008 între Uniunea Națională a Barourilor din România (denumită în continuare „UNBR”) și Ministerul Justiției, a reprezentat o sumă maximă care putea fi redusă în funcție de mai multe criterii, precum complexitatea cauzei, numărul de audieri și timpul necesar avocaților pentru a investiga cazul.

Reprezentantul Ministerului Finanțelor a insistat, la rândul său, asupra lipsei unor motive care să justifice validarea rapoartelor de onorarii pentru sume maxime și disproporționate în raport cu serviciul efectiv prestat de reclamanți, de care, în opinia sa, au beneficiat toate părțile civile. Acesta a sugerat ca fiecare dintre persoanele vizate să fie plătite cu suma de 10.000 RON (aproximativ 2.267 EUR).

Reclamanții (...) au contestat susținerile potrivit cărora rolul lor era doar acela de a asigura rapiditatea procedurii și au indicat că au participat activ, în numele tuturor clienților lor, la patruzeci și șase de ședințe pe parcursul a mai mult de șase ani.

II. Hotărârea din 7 octombrie 2014

La 15 octombrie 2014, reclamanții au solicitat interpretarea și rectificarea dispozitivului hotărârii din 7 octombrie 2014. Aceștia au solicitat ca în dispozitivul hotărârii să figureze numele tuturor părților civile pe care le-au reprezentat în proces, precum și suma forfetară de 150 lei, determinată cu titlu de onorariu de avocat pentru fiecare dintre părțile civile. În susținerea cererii lor, aceștia au invocat dispozițiile Protocolului din 1 decembrie 2008, stabilind onorarii în valoare fixă de 150 lei pentru fiecare dintre părțile civile reprezentate automat în cadrul unei proceduri penale. Ei au mai susținut că aceste taxe au fost deja validate de judecătorul de gradul I.

Într-o hotărâre interlocutorie din 17 aprilie 2015, instanța de fond a respins cererea reclamanților, motivând decizia sa după cum urmează:

„(...) instanța apreciază că pretențiile sunt nefondate, argumentele părților interesate nu pot fi invocate pentru a dispune îndreptarea unei erori materiale sau pentru a interpreta dispozitivul unei hotărâri, instanța s-a pronunțat deja asupra plății. Onorariile în favoarea avocaților respectivi, cuantumul concret cu titlu de onorarii se stabilește în conformitate cu

Protocolul menționat anterior [încheiat între Ministerul Justiției și UNBR], aceasta fiind o chestiune de executare a unei hotărâri în materie penală și nu pentru o eroare materială (...)”.

Împotriva acestei hotărâri preliminare, reclamantii au depus recurs pe motiv că instanța nu a acceptat cererea lor, ci doar a precizat că Protocolul din 1 decembrie 2008 este aplicabil în cauză.

(...) La data de 26 iunie 2015, reclamantii au solicitat respingerea recursului formulat de Ministerul Finanțelor, pe motiv că această instituție nu avea calitate procesuală. În ceea ce privește recursul formulat de tribunal, reclamantii au solicitat instanței de apel să constate că taxele stabilite prin Protocolul din 1 decembrie 2008 nu puteau face obiectul unei reduceri validate de instanță și că onorariile menționate nu au fost disproporționate. Aceștia au susținut că, faptul de a fi reprezentat părțile civile în procesul în cauză a facilitat sarcina instanței de fond, care nu mai avea obligația de a aduce la cunoștința celor câteva mii de părți civile fiecare act de procedură sau hotărâre judecătorească, și a permis statului să economisească aproximativ 1.500.000 lei (aproximativ 340.000 euro) în cheltuieli de judecată.

III. Hotărârea din apel

Într-o hotărârea din 9 iulie 2015, Curtea de Apel București a admis recursurile declarate de Tribunal și Ministerul Finanțelor, a anulat hotărârea din 7 octombrie 2014 și a retrimis cauza primilor judecători, pe motiv că instanța de fond nu s-a pronunțat asupra acțiunii civile.

Curtea de Apel a stabilit cuantumul onorariilor pentru fiecare dintre reclamantii la 25.000 RON (aproximativ 5.681 EUR).

Pentru a ajunge la această concluzie, Curtea de Apel și-a motivat decizia după cum urmează:

„(...) [Curtea de Apel] constată că: (...) fiecare dintre avocații numiți de instanță a reprezentat aproximativ 2.300 de părți civile, ceea ce ne face să presupunem că, dacă s-au stabilit onorari de maximum 150 lei pentru a asigura reprezentarea fiecărei părți civile, fiecare dintre avocații ar avea dreptul la aproximativ 345.000 lei. Este evident că onorariile solicitate de aceștia, în speță, sunt disproporționate față de serviciul pe care l-au prestat, dat fiind faptul că, indiferent de numărul părților civile în speță, apărarea și asistența juridică au fost aceleași (...) După examinarea prevederilor

alin. (1) și (3) din art. 82 din Legea nr. 51/1995, rezultă în primul rând că onorariile avocatului desemnat în funcție, astfel cum sunt prevăzute în protocoalele încheiate între UNBR și Ministerul Justiției, sunt onorarii maxime, fiind supuse confirmării de către organul judiciar, care, în funcție de volumul și complexitatea misiunii îndeplinite de avocat, precum și de durata, tipul și specificul caz, poate dispune menținerea sau majorarea taxelor stabilite inițial.

În al doilea rând, nestabilirea unui plafon al sumei maxime a onorariilor avocaților desemnați de instanță în situații similare a fost corectată prin Memorandumul încheiat între UNBR și Ministerul Justiției în iunie 2015, fiind clarificat la art. 5 lit. d) din prezentul protocol că atunci când într-o cauză sunt mai mult de cinci părți cu același statut, instanța trebuie să acorde onorarii cumulative în mod rezonabil, în funcție de complexitatea cauzei, și al căror quantum nu poate depăși 10.000 lei, indiferent de numărul de persoane reprezentate sau asistate.

Urmând aceeași logică a onorariilor rezonabile cumulate și ținând cont de perioada îndelungată în care avocații s-au prezentat în fața instanței pentru a reprezenta părțile civile, de eforturile depuse pentru a realiza tabele care să cuprindă datele tuturor părților civile, dar și de faptul că activitățile lor au fost identice, indiferent de numărul părților civile, Curtea de Apel apreciază că fixarea de onorarii în valoare rezonabilă (adică 25.000 lei) este necesară pentru fiecare dintre avocați.

Curtea de Apel nu va lua în considerare suma maximă de 10.000 lei prevăzută de Protocolul din 2015, deoarece nu este aplicabilă în speță, fiind încheiat ulterior exercitării mandatelor avocaților din oficiu, ci va lua în considerare aprecierea quantumului global al onorariilor, motivele de echitate și criteriile mai sus menționate – durata considerabilă a asistenței juridice, reprezentarea părților civile timp de aproximativ șase ani, eforturile depuse de avocați, prezența lor la cele patruzeci și șase de ședințe (...)”.

În ceea ce privește recursurile formulate de reclamanți împotriva hotărârii prealabile din 17 aprilie 2015, Curtea de Apel le-a considerat admisibile înainte de a le respinge, considerând că sunt nefondate (...).

Reclamanții au făcut recurs împotriva hotărârii Curții de Apel, constatănd inter alia că instanțele au aplicat greșit prevederile Legii nr. 51/1995 și cele ale Protocolului la 1 decembrie 2008.

În fața Înaltei Curți de Casație și Justiție (denumită în continuare „Înalta Curte”), aceștia au ridicat o excepție de neconstituționalitate referitoare la imposibilitatea legală a acestora de a formula recurs în casație împotriva deciziei pronunțate în recurs privind reducerea onorariilor lor. Înalta Curte a sesizat Curtea Constituțională de excepția invocată de reclamânți.

În perioada 14-28 decembrie 2015, fiecărui reclamant i s-a plătit suma de 25.000 lei (aproximativ 5.681 EUR) cu titlu de onorariu (...).

IV. Hotărârea Curții Constituționale

La 30 iunie 2016, Curtea Constituțională a respins excepția de neconstituționalitate invocată de reclamânți în legătură cu art. 436 alin. (1), 438 și 440 C. pr. pen. A reamintit că s-a pronunțat deja, printr-o hotărâre pronunțată la 21 august 2015, că recursul în casație constituie o cale de atac extraordinară care permite revizuirea, pe motive expres prevăzute de lege, a eventualelor erori de drept comise de instanțele de judecată. Ea a reținut că avocații care reprezintă părți civile în procesul penal nu se numără printre cei îndreptățiți la un astfel de recurs extraordinar.

V. Hotărârea ICCJ din 25 octombrie 2016

În hotărârea din 25 octombrie 2016, Înalta Curte a declarat inadmisibil recursul formulat de reclamânți și l-a respins pe motiv că nu îndeplinea condițiile prevăzute la art. 434 alin. (1) C. pr. pen., dat fiind că o hotărâre care a dispus o casare cu trimitere nu putea face obiectul unui recurs în casație. De asemenea, a precizat că, în temeiul art. 436 alin. (1) C. pr. pen., reclamânții, în calitatea lor de avocați care reprezintă părți civile în cursul procesului penal, nu se numărau printre persoanele care puteau introduce recurs în casație. Încheie prin a preciza că nu au fost îndeplinite condițiile de admisibilitate prevăzute la art. 440 C. pr. pen.

În drept, art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție; art. 13 și art. 14 din Convenție

1. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție

49. Reclamânții s-au plâns de reducerea substanțială a onorariilor lor în calitate de avocați numiți de instanță, dispusă la 9 iulie 2015, despre care